

HANIBAL ANTE PORTAS

Drugi punski rat (218.-202. pr. Kr.)

K09e

Igor Šipić

Kolovoz 2014.

Gdje je to Hanibal prešao Alpe?

Danas znamo, Hanibal je imao grčkog učitelja, a marširati od Cartagene u Španjolskoj s vojskom od oko 100.000 bojovnika u nepoznato, poglavito prelaziti Alpe, graničilo bi s ludošću ako nemaš valjanih geografskih iskustava i znanja o prostoru kojim trebaš proći, da ne kažemo osvajati. Nakon 3500 prijeđenih kilometara te iscrpljujućih borbi na Apeninskom poluotoku (Trebis, Trazimensko jezero, Kana, Taranto), kad je Hanibal zatražio pomoć brata Hazdrubala u Španjolskoj, ovaj mu odgovara: „Čekaj me na rijeci Metaur“. Otkud ta relativno mala anonimna lokalna rijeka u njihovu rječniku? Unatoč Hazdrubalovu porazu, baš tu kod Metaura (207. pr. Kr.), uput na precizan hidronim upravo bi od strane Feničana, nasljedno Puna, mogao biti potvrda njihova dobrog poznavanja tuđih prostora kao kamena temeljca organiziranih trgovačkih i vojnih poduhvata.

A mi se nalazimo pred novom zadaćom, od tri predmnijevana prijevoja u francuskim Alpama, na području Alobrožana, Col de Clapier, Col de la Traversette i Montegenevre, usvojenom metodom geometrije prostora valjamo provjeriti sebe na povijesnim događajima i ponuditi odgovor – koji od mogućih prijelaza može biti objektiviziran u tom povijesnom činu. Dakle, isključivo geografskim informacijama primijenjene projekcije odnosno njene geometrije. Polazimo pritom od nekoliko činjenica: prvo, ako smo kao podrijetlo unajmanje konstatirali babilonsko-feničku sredozemnu podlogu umrežanih gradova i geografskih objekata, Hanibal, Pun (*Punici* ili *Poenici*, od imena njihovih predaka Feničana), zacijelo nije na Rim išao „napamet“; drugo, ako smo tehnološku zakonitost pronašli u izmjeri međuobalnih vrijednosti i sinkronoj joj kardinalnosti geografskih objekata, valjamo je i ovdje primijeniti.

ANALIZA: ponajprije donosimo geografske koordinate triju pasaža:

- Col de Clapier 45°10' N 6°55' E
- Montegenevre 44°56' N 6°43' E
- Col de la Traversette 44°43' N 7°4' E

Tražimo koordinatu koja u svemu zadovoljava prethodne uvjete. Polazimo od stanja temeljnog sjeverozapadnog okvira – pravokutnika *trojanske* eponimije, pravilne četvorine između Ljube, Troyesa, Zaragoze i Kartage.¹ Njegov jugoistočni okvir tvore Ljuba, Kartaga, Cirenaika i Troja. Tako veliki vojskovođa i državnik, kakav je bio Hanibal Barca Kartažanin, ne može ne imati sva potrebna znanja svojih predaka. Ako to prihvatimo kao činjenicu, već će nam prvo ogledanje zemljovida *Sredozemno more* (K01e) otvoriti put u rješenje enigme. U tom cilju izoliramo sjeverozapadni pravokutnik koji povezuje francuski Troyes, hrvatsku Ljubu, Kartagu i Zaragozu.

Odmah uočavamo situaciju: meridijan na geografskoj dužini **6°54' E** obalu Francuske presijeca na poziciji Pointe d'Antheor, dakle u točki kojom prolazi i dijagonala pravokutnika, Kartaga –

¹ Prethodila joj je starofenička *Utica*, ali kako je riječ o Hanibalovu vremenu, koristimo kao odrednicu Kartagu.

Troyes. Nalazi se između Cannesa i rta Benat na 43°26' N. Zašto je *životno* bitna ova točka? Prije svega upućuje na eponimsku matricu legendarne Troje, a zatim spram načina izračuna geografske dužine, kojeg smo definirali zahvaljujući modelu *strijelca* s uporištem na crti obale Sjeverne Afrike, navodi nas na pomisao što se na tom meridijanu nalazi na afričkoj strani. Dakako, ostajemo zatečeni – u Zaljevu Stora, između dvaju krucijalnih sjevernoafričkih rtova, Fer i Bougaroun, smjestio se alžirski grad Skikda (36°52' N 6°54' E), nekoć fenička kolonija, luka i nekoć feničkog Canstantinea (*Sarim Batim*, fen. „kraljevski grad“). U doba Rima poznat kao *Rusicade* (punska riječ, „vatreni rt“, vjerojatno poziv na rt Fer). Razina njegove luke je paralela, istodobno i bazna stranica istokračnog trokuta Iskenderunski zaljev (najistočnija točka Sredozemnog mora) – rt Sao Vicente (najjužnija točka Portugala) – Monfalcone (najsjevernija točka Sredozemnog mora i Jadrana). Dakle, radi se o poziciji koja svoju geografsku supstancu troši u trima među najradikalnijim točkama Sredozemlja. Pa, dobro, ako je to već dio zakonitosti sustava, što se onda nalazi sjeverno od obalne točke sjecišta dvaju pravaca? Ovdje ostajemo skamenjeni – gotovo u čistom sjeveru, na geografskoj dužini 6°52' E, diže se Mont Blanc, najviši vrh Europe! U pitanju su sve sami radikalni potezi geografa, geografski objekti bez premca u Europi i na širem Sredozemlju. Stoga je primjereno navesti da ovaj meridijan prolazi i posred jezera Neuchâtel u Švicarskoj na čijem se sjeveroistočnom rubu smjestilo središte latenske kulture – čuveno nalazište La Tène, zanimljivih koordinata, 47°1' N 7°1' E. Upravo je latenska kultura željeznog doba završila s dolaskom Rimljana, pa je nužno kazati i to da središte halštatske kulture, koja latenskoj prethodi, Hallstatt u Austriji (47°33' N 13°39' E), po geografskoj dužini korespondira rimskom ušću Timava ili *Fons Timaviju* podno Monfalconeja, a po geografskoj širini, doista čudno, središtu keltskog plemena Veneti, poznatog pomorskog naroda u zaljevu Morbihan (47°31' N), gdje se na ostacima *oppiduma Dariorigum* smjestio aktualni francuski grad Vannes.

Vidimo, dakle, spram potvrde projekcije i njoj toliko istaknute kardinalnosti objekata, geografska dužina apsolutno odgovara prijelazu Col de Clapier. Spram modela u *zlatnom rezu*, njegova se proporcija na meridijanu od Skikde do Col de Clapiera mjeri točno na mjestu prolaska dijagonale *pariškog* pravokutnika, Paris – Sabratha. Na tom putu proći će i Kartagom. Spram prethodne informacije o meridijanu Skikde i Col de Clapiera, koji siječe dijagonalu Kartaga – Troyes na samoj crti francuske obale, ova nam se činjenica čini još vjerodajnijom. Valjalo bi samo pronaći kartografsko mjerilo s kojim bismo *odvagnuli* zemljovidne udaljenosti. Sena Sekulić piše: „Kako su egipatski kraljevski i babilonski lakat podjednaki, a ta je mjera iz Egipta vjerojatno stigla u Babiloniju, Feničane možemo smatrati prenositeljima koji su imali isti lakat. Prema grčkom traktatu iz 501. g. prije Krista, može se vidjeti da ista mjera vrijedi i u Siriji, sve do kasnih rimskih vremena. Fenički *koros* ima 30 *sata*, a *saton* 1,5 *modiusa*. Ima posrednih vijesti (Diodor) da su Kartažani preuzeli fenički sustav mjera.“ (55)² Upravo kako se čitavo vrijeme i trudimo

² S. Sekulić, Sustavi povijesnih mjera: Uvod u istraživanje hrvatske metrologije I, *Prostor*, Vol II (1994) No. 1-2, Zagreb, (49-76).

pokazati. Kronologija postupanja se morala reperkusirati i zemljovidno.³ Međutim, premda je pretvaranje starih mjera u moderne vrlo rizično, jer „stare mjere bile su apstraktno koncipirane i nisu imale znanstvenu preciznost“, **na suvremenom zemljovidu mi danas nalazimo savršenu realnost prдавne izmjere. Poglavitо to vrijedi od obale do obale, gdje se upravo na obalnim crtama dešavaju „susreti“ – čudes projektirano usmjerenih pravaca i međusobnih udaljenosti.** Pojedinačno, zemaljske pozicije možemo odrediti pomoću zvijezda na nebeskom svodu, ali globalno, poglavito iz sfere u ravan, sastaviti u sustav, u jedinstvenu realnu kartografsku sliku, ovako položiti matricu, teško je bez pogleda „odozgo“ na zemlju,⁴ kozmičkim i zemaljskim silama prirodno pripravlјenu, za kreaciju, za mogućnost nagog ženskog tijela, da implementira u mitologiju, u neprocjenjivu i nedokučivu stvarnost prostora Sredozemlja. Time možemo i opravdati i odvesti u neizvjesnost četvorinu poput *pariške* ili *ljubačko-trojanske*, čije uglovne pozicije možemo izračunati statički, ali kako dinamički na tolikim udaljenostima baš kazati – bit će to Paris, da bi bilo središte Iberije, da bi bila Pleione – *majka* Europi; bit će to Troyes, da bi bio Atlas – *otac* Afriци; bit će to Ljuba, da bi bila Kartaga, Troja, da bi bila Cirenaiка, Al Mina, da bi bio Mut, Mut, da bi bila Sabratha, Visoko... Miješaju se osjećaji, ali nas potvrđuju crte obala. Impresionira to: da je *Kadmova osovina*, s polazištem u Al Mini, zarotirana samo jedan kutni stupanj, ili pak da njeno odredište nije sam Paris, čitavi sustav bio bi urušena, zgarišna knjižnica. To zadivlјuje i čini nas ozbilјnijim sudionikom spram povijesti i njene znanosti. Imamo pravo u njoj uživati.

Uključimo stoga sada i geografsku širinu Col de Clapiera, na **45°10' N**. Polazimo od podatka Livija i Polibija – prvo što je vidio Hanibal s druge strane prijevoja bila je dolina rijeke Po (izvor se nalazi pod planinom Monte Viso ili Monviso, u mjestu Pian del Re, općina Crissolo, 44°42' N 7°5' E). Neupitno je stoga da bi to presudilo općoj ocjeni stanja opisa krajolika, pa premda Col de la Traversette jest smješten svega oko 1' sjevernije i 1' zapadnije od izvora Poa, ipak preferiramo Col de Clapier unatoč njegovoj sjeverozapadnijој poziciji. Držimo, naime, kako svi drugi geografsko-geometrijski elementi upućuju na njegov ubicitet tako snažno da se ne može rušiti sustav spram јedne utilitarne činjenice. Uostalom, i s prijevoja Col de Clapier puca pogled na dolinu čuvene rijeke.

Što nam donosi paralela 45°10' N? Počevši od atlantske francuske obalne crte odmah uočavamo pravilnost: kraću, zapadnu stranicu već naglašenog *pariškog* pravokutnika, paralela siječe na crti

³ Navodimo primjer Sagunta u Španjolskoј, јedine rimske utvrde na području pod kartagenskim utjecajem u vrijeme Hanibalova pohoda. Kako je bio na trasi Hanibalova marša na Rim, osvojio ga je nakon 8 mjeseci opsade. Sagunt se nalazi na obali na 0°17' W (39°41' N). Usuprot, na istom meridijanu, na alžirskoj obali nalazi se vrh visok 631 m ponad stare luke Arzew, u rimsko doba poznate pod imenom *Arsenaria* ili *Portus Magnus*. Meridijan ciljano nadilazi i oronimske oznake vrha (1558 m) na kardinalnom španjolskom rtu Nao te vrha Pirineja, 3145 m. U Francuskoј prolazi mjestom utoka rijeke Dronne u Dordogne. Na 1°18' E, za 1° istočnije od nultog meridijana, smjestio se drevni Tenes, poznat u 8. st. pr. Kr. kao *Kartenes*, prvi fenički grad za dominacije Rima (*Cartennae*, 1. st.).

⁴ Ovakvi planovi uvijek su tlocrtni, a kad je nešto tlocrtno uvijek je iz pogleda *odozgo*, iz *ptičje perspektive*, i kod arhitekta, i kod pilota, i kod zemaljskog putnika, premda nitko od njih nije na ravnoj crti već na krivulji. Naš mozak vidi to kao privid i prebacuje u nižu dimenziju.

obale u Zaljevu Gironde, nešto sjevernije od utoka Dordogne u Garonne, granične rijeke na sjeveru Akvitanije. Po kardinalnosti, spram utjecaja rijeka i grada Bordeauxa, to je jedna od strateških pozicija atlantske obale Zapadne Europe uopće. To apsolutno upućuje na sustav kojeg projekcija odnosno usvojena planimetrija prostora nosi i sadrži u sebi. Odatle, u smjeru istoka, na jednakoj geografskoj širini nižu se povijesni gradovi Brive i Grenoble, između njih pak smjestio se planinski vrh Cantal (1858 m). U nastavku paralela prati tok rijeke Po sve do njene delte. Međutim, radikalno na tu činjenicu utječe podatak kako i središnji od tri ogranka delte Dunava ima jednaku geografsku širinu 45°10' N. Na njoj u delti leže i dva grada, aktualna Sulina te Tulcea, grčka kolonija *Aegyssus* iz 7. st. pr. Kr. Na krajnjem istoku to je geografska širina Kerčkog prolaza, pa je očito – **radi se, dakle, o frekventno primarnim geografskim objektima, markerima, koji su u znanstvenu misao utiskivali prve spoznaje o ranim sredozemnim prostorima, formirajući puteve kao sredstva i ciljeve međusobne komunikacije.** Moguća je to **potvrda kako poznavanje prostora tog ranog doba nije bez asistencije povijesne znanosti**, od astronomije do geografije. Je li tada i Hanibal za takav put morao biti kartografski pripravan i *opremljen*?

Kada se danas ogledamo u prigodi prijevoja Col de Clapier, nešto sjevernije, ali na jednakoj geografskoj dužini, naći ćemo prijelaz Col du Mont Cenis, sa suvremenim željezničkim tunelom (45°15' N 6°54' E). Od 2004.-2008. znanstvenik Patrick Hunt, sa Sveučilišta Stanford (SAD), poveo je brojne arheološke ekspedicije kako bi, poređujući Livija i Polibija, dokazao Hanibalov prolaz preko prijevoja Col de Clapier u daljnje regionalne i lokalne geografije. Možda i ovo zasebno i originalno istraživanje pripomogne rasvjetljavanju te intrigantne povijesne slike.

Matematička provjera modela i metode

Ako su spram forme *strijelca* (poluluk, tetiva i simetrala) ispravni, model i metoda morali bi dati identične rezultate mjerenja međuobalnih udaljenosti. U ovom slučaju, naravno, za vrijednost duljine od alpske točke do, ne zaboravimo, paralele kardinalnog rta Sao Vicente i kardinalne točke unutar Iskenderunskog zaljeva. Pa, premda je to zrcalna slika modela, ponudit ćemo i proširenu objeckiju: mjerimo udaljenost od Col de Clapiera do Skikde. Iznosi 11,2 cm što je također i udaljenost do bitnog španjolskog rta Nao na jugu, gdje zapravo počinje Braudelovo „malo more“, Alboransko more; zatim do rta Ajo, ili precizno, samog središta Santandera na sjevernoj španjolskoj obali; potom na zapadnoj talijanskoj obali do rta Palinuro (Palinurus – po Vergiliju, Enejin kormilar, navigator); na afričkoj sjevernoj crti do Biserte (utemeljena oko 1100. pr. Kr. po Feničanima iz Tira). Dakle, sve sami povijesni *kapitalci*, temeljito obrađeni i usustavljeni u prethodnim studijama.

Sada predmetnu dužinu iz Col de Clapiera mjerimo do svakog od presjecišta obala kako bismo ustanovili dužinu tetive i poziciju poli – mjesta prolaska simetrane te njen itinerar. Od Skikde do rta Palinuro, ključne točke na meridijanu Ljube i talijanske *Troie*, udaljenost iznosi 9,5 cm. Pola

vrijednosti 4,75 cm pada tako da simetrala od Col de Clapiera vodi kroz Sanremo, rimska *Matutia* ili *Villa Matutiana* (zanimljivo, pozicijom prolazi i paralela *plejadske Tetide* – sjecište tetive i simetrale, što znači i rta Bares, najsjevernije točke Pirinejskog poluotoka), ovaj je grad imao valjane razloge biti upisan u toponimske obrasce; zatim mimoilazi ključni plovidbeni prolaz Bonifacio između Korzike i Sardinije, pa suptilno dodiruje sami rt Comino, najistočniju točku Sardinije, potom prolazi nevjerojatno precizno Sicilijanskim vratima između Sicilije i rta Bon (Kartaga) s afričke strane; konačno, ulazi u feničku, poslije rimsku luku *Leptis Magna*. Može li to biti slučajan izbor? Da ne može, svjedočimo dalje. Ukoliko premjestimo mjerenje na rt Nao udaljenost od Skikde iznosi 7,2 cm, što znači da simetrala prolazi na 3,6 cm, a vodi precizno preko toulonskog rta Sicie izravno ulazeći u luku Alger, fenički *Icosim*.

Mjerimo li pak od Skikde do Santandera (rimski, *Portus Victoriae Iuliobrigensium*) udaljenost iznosi točno 14 cm. Simetrala tada, počevši od Col de Clapiera, presijeca tetivu na 7 cm a vodi fenomenalnim itinerarom: ponajprije samim ušćem Rhône u Sredozemno more,⁵ pa nevjerojatno minuciozno istočnim španjolskim rtom Bagur, praktično najistočnijom točkom Pirinejskog poluotoka; potom nadaleko vidljivim jednim planinskim vrhom sjeveroistočno od Valencije (1558 m), a onda se nastavlja rtom Gata istočno od Almerie te, konačno, afričku sjevernu obalu presijeca zapadno od Melille (feničko-punski *Rusadir*), ali, zanimljivo, na mjestu kojim prolazi i kružnica sa središtem u Zaragozi.

Što kazati? Sve ovdje tako funkcionira. Ostaje vidjeti još što je s hrvatskom obalom? Prenesena udaljenost od 11,2 cm zatiče nas otprilike pod istočnim Biokovom ili nešto zapadnije od ušća Neretve. Od Skikde do te točke udaljenost iznosi 13,6 cm što znači da simetrala prolazi na poli od 6,8 cm i to smjerom: središte Bastije na Korzici (nekoć *Porto Cardo*), jednim fenomenalnim križanjem na samoj crti obale Sicilije južno od Siracuze (meridijan Ljube, paralela Sarimazi – Sao Vicente, pravac, tj. ortogonalna temeljnog pravokutnika na *kadmovoj osovini*, točka P – Sabratha) te, na kraju, ulazi u libijski Qaminis na zapadnoj obali Cirenaike u Zaljevu Sidra.

Vjerojatno s ovime pišemo novu knjigu, no hoće li imati tko čitati a misliti kako se ovako nešto može desiti samo u virtualnom svijetu. Da! Metoda je s visokom sigurnošću potvrđena, poglavito njena feničko-punska osnova. A tamo gdje iz bilo kojih razloga nema tragova feničke nazočnosti nastavljaju ih Rimljani. Transgresijski, to je poznati obrazac arheološke uslojenosti, pa i u povijesnoj geografskoj i kartografskoj znanosti. On ujedno znači i prijenos, preuzimanje znanja prethodne kulture što bi i moglo biti razlogom da se nakon triju punskih ratova i sloma punske moći (146. pr. Kr.) upravo rimski toponimi javljaju na *fenički* osjetljivim mjestima.

Valjamo se stoga vratiti na početak, na taj grčki *točkasti* sredozemni svijet. Uz suvremeni GPS i zemljovide teško je danas razumjeti predantičkog pojedinca, najblaže kazano, izgubljenog u tako golemom sredozemnom prostoru, dezorijentiranog. Planet Zemlja je kugla, oko dopire tek do

⁵ Na istom se meridijanu (4°53' E) nalazi financijsko i kulturno središte Zlatnog doba Holandije, grad Amsterdam.

obzora, ali što je dalje, kuda krenuti? Usto, još i ploviti, ovisan o vjetru, oluji, sreći. Zato neka se zna – ne kazujemo ništa u prilog pravocrtnoj plovidbi, devijacije kursa normalne su pojave, ali bitno je bilo imati temeljni smjer, točku na koju smo upućeni na prepoznavanje kao jedino mogući kriterij. Tu su funkciju, uz zvijezde, obavili antički deskriptivni *periplusi*, manje-više shematizirane forme – dobro opisati rt i luku, njihovo okruženje, značilo je putovati od točke do točke, od rta do rta, točno kako nas uče feničke tradicije i prakse. *Periplo massaliota*, trgovački priručnik, možda s početka 6. st. pr. Kr., opisuje trgovačke rute od Fenicije do *Tartessosa*, te duž atlantske obale (kasnije će ga u 4. st. uporabiti Avien u svom djelu *Ora maritima*); *periplo de Annone*, pak, po feničkom navigatoru, opisuje plovidbu sa 60 brodova duž istočne obale Afrike. Opisi su zamjenjivali stupanj dezorijentacije pa se jedini problem javljao uputom na plovidbu otvorenim morem. U nedostatku cjelovito sugledane zemljovidne podloge, astronomski učinjen geometrijski raspored točaka, pojedinačni izračun geografske pozicije, kao zakonitost plovidbe, jedino je mogao *razumjeti* taj predantički trgovački svijet usmjeravajući ga u *poznatost*, ali i istodobnu *tajnovitost*. Putovi su bili posebno štićeni. U takvim uvjetima projektibilnost ovdje upućuje izravno na neku prastaru matricu plovidbe i kretnje Sredozemnim morem te od njega u dubinu svih kontinenata.

Pritom, ključno je pitanje – je li za takvo što dovoljna samo pomoć zvijezda i matematike? Udaljenosti su goleme, čini se kako su temeljni okviri, četvorine *ljubačko-trojanska* i *pariška*, postavljeni *odozgo*. Koliko duboko to ide, ne znamo, ili barem u ovom času, ali sigurni smo, nećemo na odgovor još dugo čekati.

Supervizija

Strijelca sada obrćemo prema originalnom modelu, šestar ubadamo na crti afričke obale u Skikdi te mjerimo udaljenost 11,2 cm od Col de Clapiera u smjeru istoka. Zanimljiva nam je ta dužina u luci Ankone na istočnoj talijanskoj obali. Dakako, zbog njene daleke predantičke i antičke prošlosti (utemeljena oko 387. pr. Kr po grčkim doseljenicima Siracuze) te njene strateške pozicije kao jedine prirodno zaštićene luke čitave obale i najbliže točke do hrvatske obale. Dakle, od Skikde do Ankone udaljenost precizno iznosi 11,2 cm, a na tetivi od nje Col de Clapiera ponovno 7,2 cm, što znači da simetrala prolazi na 3,6 cm. Toliko smo izmjerili i na udaljenosti od Skikde do rta Nao!

Sada motrimo itinerare: prvi, od Skikde do Ankone pravac prolazi između dvaju najjužnijih rtova Sardinije, Teulada i Spartivento, potom kroz samo središte Cagliarija (neolitska naseobina, pa fenička jaka utvrda *Karalis*, aktualni lokalitet Stagno di Santa Gilla, oko 8./7. st. pr. Kr.); drugi, simetrane, pravac prolazi središtima sardinijske luke Sassari (prošlost također seže u neolitsko doba) te, ponovno, korzikanske Bastije. Odatle vodi u smjeru regije Piacenze, gdje se odigrala prva od triju Hanibalovih trijumfalnih bitaka. Grabimo i mi ka stvarnom cilju.

Tri velike Hanibalove bitke

Čudno, ali sumnje se obistinjuju, nalazimo podatak: „**Bitka kod Trebije**“ (218. pr. Kr.) odigrala se u zoni općine Rottofreno (45°3' N 9°33' E). Paralela nam je poprilično jasna, prati tok rijeke Po, pa mjerimo na zemljovidu K09e geografsku dužinu 9°33' E. U prvi mah već uočavamo nevjerovatan sklad supozicije: meridijan prolazi samim vrhom najjužnije točke istoka Sardinije, rt Carbonara (9°31' E), potom, prema sjeveru, prati pravocrtnu liniju više od polovice visine istočnog okomito postavljenog kopna Korzike, zatvarajući uvalu Bastije (9°27' E), i to počevši od mjesta kojim na obali prolazi i pravac što iz Ljube, preko Es Mercadala na Menorci (sami centar otoka, križište paralele Troje i meridijana Troyesa), vodi u Gibraltarska vrata i poziciju Ceute (lokacija je simbol značajne trgovine i vojna strateška točka u mnogim kulturama; kao *Abyla*, uporište Kartage, poznata je od 5. st. pr. Kr.). Uočavamo i novu pravilnost: pravac Ljuba – Ceuta prolazi sjecištem dijagonala zapadne polovice *pariškog* pravokutnika (Paris – Sabratha te točka P – središte *iberijske* kružnice)!!! Na talijanskom kopnu meridijan nadilazi samu oronimsku oznaku planinskog vrha visine 1803 m, dok crtu obale presijeca između gradova Levanto (rim. *Ceula*) i Sestri Levante (rim. *Segesta Tigullorum*). Levanto je bitna *čvorišna točka* spram svog položaja, a Sestri Levante ima svoje korijene kao drevni trgovački i pomorski centar. To još bolje razumijemo kad vidimo da je to i mjesto prolaska zapadne stranice, od Monfalconea do rta Sao Vicente, istokračnog trokuta s trećim kutom u Iskenderunskom zaljevu.⁶ Potpuni sklad nalazimo spram temeljnog okvira naše projekcije: meridijan sjevernu afričku obalu presijeca vrlo precizno na mjestu prolaska južne stranice pravokutnika Ljuba – Kartaga – Zaragoza – Troyes, od Kartage do Zaragoze, nemalo zapadnije od rta Blanc, najsjevernije točke Afrike. Frapantno i zadivljujuće spram činjenice da već imamo presijecanje francuske obale na mjestu prolaska dijagonale Kartaga – Troyes!

Što je pak s geografskom širinom 45°3' N „bitke kod Trebije“? Izmjerivši ju i povezavši je potom sa Skikdom, dolazimo geografski i slikovno do gotovo prave umjetnosti: zar je moguća tolika kardinalnost supozicije bez nauma i nakane? Pravac koji ih povezuje najminucioznije moguće polukoso prolazi najzapadnijom točkom Sardinije, rtom Falcone, a potom i najzapadnijim rtom Korzike, Rosso, držeći taj otok zajedno s meridijanom prethodno opisane istočne korzikanske obale u nevjerovatnom stisku pravilnih *škara*. Sličnu situaciju već smo zatekli u obostrano meridijanskom *stisku* Sardinije. U suprotivom smjeru, jugozapadno od Skikde, pravac vodi u središte aktualnog alžirskog grada Constantine, nekoć originalno kreiranog po Feničanima, zvanog *Sewa* („kraljevski grad“), kasnije *Cirta*. Dalje se nastavlja u samu oronimsku oznaku vrha (2328 m) u zoni *Lambaesisa* i *Timgada*, na mjestu prolaska južne stranice *pariškog* pravokutnika

⁶ Imamo vrlo aktivnu situaciju: pravac Monfalcone – rt Sao Vicente, kao stranica istokračnog trokuta, s druge strane Apeninskog poluotoka obalu presijeca na geografskoj dužini oko 14°22' E na mjestu gdje njome, u povijesnoj luci Venecije, prolazi *Kadmova osovina*, okosnica sustava. Vrlo je to blisko meridijanu Sabrathe, ušća rijeke Po te rta Calarossa, krajnjeg istoka otoka Favignana, nekoć feničko-punskog zapada Sicilije (rt Scario). Pravac naliže na rt Benat, rt Bagur te prolazi središtem Barcelone. Zanimljivo je stoga vidjeti baznu stranicu trokuta od Sarimazija, početne sjeverne točke Levanta, do rta Sao Vicente. Prolazi donjom granicom današnje španjolske regije Levante, a obalu siječe kod mjesta Carboneras. Međutim, ostalo bi nezapaženo da tim mjestom na crti obale ne prolazi i pravac koji povezuje zvijezde Plejada, Merope i Pleione, a završava u delti Teja, u samom Lisabonu.

od Muta do središta *iberijske* kružnice (polovica dužine je Sabratha) te ortogonale što polazi iz Monfalconea i dijagonale pravokutnika iz točke M.

Kuriozitet projekcije, međutim, drži činjenica da se križište dvaju pravaca, koji uvjetuju poziciju odigravanja bitke, nalazi na udaljenosti 11,2 cm od Skikde, što znači da je riječ o kružnici. Vrlo precizno ta je točka na geografskoj širini zvijezde Maje, jedne od sedam sestara klastera Plejada. Ne ukazuje li to da bi baš sve, i marš i prvo poprište bitke, moglo biti unaprijed pomnjivo isplanirano?! Aleksandar Veliki, uz Hanibala i Cezara prvi od trojke Velikih, riskirao je život odlazeći u oazu Sivah (Siwa), 400 km u dubinu egipatske pustinje, kako bi u proročištu postavio tri pitanja. Jedno od njih, drugo, glasilo je: što će, kad dođe na kraj svijeta, do oceana? Dakle, „poznatog“ svijeta? Aleksandar je spavao držeći pod jastukom primjerak *Ilijade* koju mu je poklonio Aristotel. Oponašajući Homera, išao je po njezinu geografskom tragu. Kad je nakon osvajanja Grčke krenuo na Malu Aziju, prešavši Dardanele, u tradiciji Ahileja pred Trojom je zabio koplje i zatim nastavio svoj put do Isse (Iskenderun). Svijet je već bio duboko poznat, a Veliki je kralj igrao na onu Ahilejevu: kratak život, ali vječna slava!

Oaza Siwa se nalazi na geografskoj dužini 25°33' E što je uporišna točka na egipatskoj crti obale *argonautskog* poluluka koji povezuje Poti (*Fasid*) i Trsat odnosno Rijeku. U pravu je Semir Osmanagić kad kaže kako „matrični okvir pripomaže pronalaženju izgubljenih gradova“. Evo, sad i situacija unutar povijesnih događaja. Očito je sve utemeljeno na *trojanskom* eponimskom obrascu.

Zato idemo na geografsku širinu sjecišta dijagonale Kartaga – Troyes i pravca Trsat (Rijeka) – Troie u Portugalu, istočnije od rta Benat i nešto južnije od mjesta prolaska francuskom obalom dijagonale Kartaga – Troyes. Paralela sjecišta, približno na 43°11' N, je ujedno neobično precizno utvrđena sjeverna granica jezera Trasimeno u centralnoj Italiji, mjesto gdje se odigrala druga znamenita bitka – „**Bitka kod Trazimenskog jezera**“ (217. pr. Kr.). Geografska je to širina i antičkog Narbonnea (Hekatej iz Mileta spominje ga u 5. st. pr. Kr.). Međutim, za nas je krucijalno da sred jezera prolazi ponovno pravac Ljuba – Ceuta, koji u dispoziciji Es Mercadal – Troja – Ljuba, tvori zapadnu stranicu istokračnog trokuta. Sad nešto najfrapantnije od mogućeg: poprište bitke je mjesto koje se nalazi na geografskoj dužini grada Zuwaraha na libijskoj obali (12°5' E). A upravo njime prolazi pravac, nastavak dijagonale Kartaga (*Utica*) – Troyes. Mjestom prolaska meridijana na zapadnoj talijanskoj obali pak prolazi i dijagonala *pariškog* pravokutnika točka P – središte *iberijske* kružnice. Zanimljivo – također i paralela *epirske* i druge po redu *kućice-postaje* na zapadnom kraku *trajektorije* prikaza *prijenosa* iz Loretske legende (16. st.). Nije ni čudno kad znademo da je to upravo paralela RIMA (41°54' N), uz to i rta Testa del Gargano. Na krajnjem zapadu to je geografska širina aktualne portugalsko-španjolske sjeverne granice, gdje obalom prolazi *iberijska* kružnica. Sad bismo već mogli kazati – kakva *simfonija*!

Treću je pobjedu Hanibalov izvojevao kod Kane (Cannae) 216. pr. Kr. Poznata je kao „**Bitka kod Cannae**“, mjesta na rijeci Ofanto (u antici *Aufidus*) u zoni talijanske luke Barletta (grč. *Bardulos*, rim. *Barulum*, poznat po Kolosu iz Barlette), udaljenog oko 9 km od obale. Njegove

koordinate su nam dobro poznate: 41°18' N 16°8' E. Geografska je to širina luke Drač, zatim samog središta prolaza Bonifacio te poglavito rta Circeo (po legendi, prebivalište Kirke)⁷ kojim prolazi i ortogonala Ljuba – Kartaga. O njoj će zasebno biti riječi u završnom komentaru. Meridijan je pak geografska dužina zvijezde *Hebe*, koju smo ubicirali u klasteru Plejada u prethodnoj knjizi. Imamo novi kuriozitet – mjesto je udaljeno od Skikde ponovno 11,2 cm. Što to znači? Sačekajmo još malo! Ili, još bolje, uputimo se na poprište „**Bitke kod Metaura**“ (grč. *Metauros*, lat. *Metaurus*), rijeke kobne za Hazdribala. Odigrala se desetak godina poslije – 207. pr. Kr. u blizini aktualnog grada Fano na jadranskoj obali. Pozicija je ponovno jasna: 43°50' N 13°3' E, što je i približna geografska širina rta Bares, najsjevernije točke Pirinejskog poluotoka, odnosno približna geografska širina *Tetide*, sjecišta *plejadske* tetive i simetrale. Fascinantno, ali, geografska je to dužina netom spomenutog rta Circeo (13°4' E), u duboko povijesnoj akviziciji, gdje su čak nađeni i ostatci neandertalskog čovjeka. To definitivno znači – kao pletivom, **sve su bitke povezane tkivom trojanske eponimske matrice**. Mjerimo udaljenost poprišta bitke od Skikde: iznosi precizno 11,2 cm. Geografska dužina pak korespondira Tripoliju, kapitalu Libije. Kao fenička *Oea*, utemeljen je u 7. st. pr. Kr. Feničane je vjerojatno privuklo mjesto po svojoj prirodnoj luci, na zapadu lako branjivim poluotokom na kojem će podići koloniju. Nakon pada u ruke vladara Cirenaike, grčke Cyrene, točno polovice puta u Egipat, Kartagani će ju kasnije ponovno preuzeti. Sjajna je sva ta povezanost i uvezanost povijesnih podataka i stvarnog stanja na terenu koji svoje lice reflektiraju zbiljom projekcije.

Sad možemo mirne savjesti potvrditi – **tri mjesta na kojima su se odigrale legendarne bitke, Trebija, Metauro i Kana, zatim alpski prijelaz Col de Clapier, te pozicija u Zaljevu Taranto, nalaze se na putanji kružnice sa središtem u nekoć feničkom, danas alžirskom, gradu Skikda. Trasimenska točka odabrana je meridijanski u sustavu trojanske matrice. Hanibalov pohod na Rim, to znači i Drugi punski rat, planiran je i geometrijski postavljen.** Drugog razloga nema da bi Hanibal pošao ratovati na jadransku stranu, a sve, baš sve sustavno *štima*? Otud, čini se, i rijeke i riječna ušća, jer svaka ozbiljnija kretnja ljudi i životinja, morem ili kopnom, traži vodu. Je li svaki lokalitet bitke mogao biti proročanskim metrom odabran, suđen nekim astrološkim vjerovanjem ili pojavom, poput pomrčine ili punog mjeseca? Zašto baš četiri bitke na tri rijeke i jednom jezeru? Dužinu 11,2 cm mjerimo također neposredno zapadnije od Taranta, preciznije kod ušća rječice Lato, gotovo najsjevernijoj točki Tarantskog zaljeva?⁸ Zanimljivost je da toj geografskoj dužini odgovara dužina Barija, a na crti libijske obale sjecište *plejadske* kružnice i paralele Aleksandrije, koja se pruža na liniji Visokog Atlasa, u smjeru najvišeg vrha Toubkat. Taranto, grčku koloniju Sparte iz 8. st. pr. Kr., Hanibal osvaja, ali ne uspijeva uzeti i utvrdu na ulazu u luku. Možda upravo iz te činjenice možemo nazrijeti „potporu s mora“ kao razlog vođenja bitaka u Jadranu, ali to je onda i priznanje: bezpogovorno, poznavali su

⁷ Victor Bérard, *Les Phéniciens et l'Odyssée*.

⁸ To je točka na području između gradova Laterza i Ginosa (*Genusia*, *Peuceta*), gdje su recentna paleontološka istraživanja pokazala nazočnost kulture alata oblutaka tradicije Olduvaiana, privremeno u kombinaciji s Ašelskom kulturom (700/600 i 120 tisuća godina). Slojevi se nastavljaju do neolitika i brončanog doba, te Velike Grčke i Rima. Za *Genusiu* se vjeruje da su je osnovali stanovnici *Genusiuma*, danas Knososa na Kreti. No neki znanstvenici čak korijene nalaze u narodu iz drevne Ilirije!!! Nije li sve to logičan put do funkcionalnosti projekcije?

Feničani i Puni to naše more! Sad bi mogla biti jasnija i Hazdrubalova poruka Hanibalu o *susretu* na rijeci Metauro.

Pravac iz Skikde u točku Metauro (spram meridijana, pod kutom od 14°) vodi preko najjužnijeg rta Sardinije, Teulada, te prolazi kroz samo središte Perugije. Fascinantno je vidjeti, i za hrvatsku obalu kardinalno, kako u nastavku pravac ulazi u Rijeku, *Tarsaticu*. Iz Skikde u Kanu pak drugi pravac (34°) vodi preko igličasta vrha rta Fer u Salernski zaljev, svega 2' istočnije od samog grada, rimske kolonije *Salernum* od 197. pr. Kr. (trajna naseljenost između 9. i 6. st. pr. Kr. u blizini grčkih kolonija *Posidonija* i *Elea*). Na hrvatskoj obali ulazi u grad Kotor. Iz Skikde u *tarantsku* poziciju na obali sad i ovaj treći pravac (59°) opet vodi u albansku antičku luku Drač, *Epidamnos*, utemeljen po grčkim kolonistima iz Korinta i Krfa 627. pr. Kr. U doba Hanibala, dakle, u geografskoj praksi i uporabi već je odavna. Podsjetimo se, dijagonala pravokutnika Troja – Ljuba – Kartaga – Cirenaika, od Ljube do Cirenaike, prolazi kroz središte Taranta.

Da, ali što je na drugom kraju pravca Skikda – Taranto? Jugozapadno, pravac vodi do atlantskog rta Rhir u Maroku pod kojim se smjestio grad Agadir. Međutim, frapantno zvuči podatak da u istu točku, na udaljenosti od više tisuća kilometara, minuciozno pada i produžena dijagonala pravokutnika usuprotna dijagonali, *Kadmovo* *osovini* od Al Mine do Parisa. Sjecište obiju dijagonala kardinalna je točka P. Gledamo proporcije udaljenosti. Zar je to moguće? Mjerimo od Agadira do Skikde udaljenost 18,7 cm (markirano zeleno). Množimo s 1,618 i dobivamo dužinu 30,25 cm (dalje markirano crveno). *Heureka!* Točno središte Taranta!? I ne samo to – 30,25 cm mjeri se na mjestu prolaska netom spomenute dijagonale od Ljube do Cirenaike!? A to je onda i geografska širina rta Comino, najistočnije točke Sardinije, te vrlo blizu prolaska meridijana Crotonea (ahajska kolonija *Kroton* iz 710. pr. Kr.) i najistočnije točke Kalabrije, rta Rizzuto. *Zlatni rez* je, dakle, Skikda. Pritom, doznajemo: u 2. st. Polibije se referira na mjesto na Atlantiku, u Sjevernoj Africi, zvano rt *Rhysaddir*, koje se možda nalazi u blizini Agadira, no točna lokacija je još za raspravu. Nije li to situacija bliska *skikdskoj* (*Rusicade* – „vatreni rt“), ne otkriva li ovaj pravac i njegov zlatni rez zapravo točno mjesto gdje bi se nalazilo po Polibiju *izgubljeno* mjesto? Najstarija kartografija spominje Agadir na mapi iz 1325. (lokalitet *Porto Mesegina*). Stvari doista poprimaju dramatične razmjere.

Putanja kružnice polumjera 11,2 cm libijsku obalu siječe na mjestu gdje južna stranica *pariškog* pravokutnika od Muta do središta *iberijske* kružnice prvi puta s crte obale ulazi u kopno, iza leđa *Leptis Magne*, da bi ponovno na obalu izbila u *Sabrathi*. Približna je to geografska dužina 15°38' E. Taj meridijan prolazi precizno sjevernim vratima Mesinskog prolaza (po legendi, *Scilla et Haribda*). Zapadnu pak obalu Italije, u Zaljevu Policastro, presijeca točno na mjestu prolaska paralele Troje i Es Mercadala, središnje točke otoka Menorce. Njime pak prolazi i netom ustanovljeni pravac Agadir – Skikda – Taranto. Sve je, dakle, polikromijski i polimorfno usustavljeno. Uz mnogobrojnost ljudstva, hrabrost i slonove, možda je najubojitije oružje Hanibala bilo geografsko znanje. Oboružan ovakvim poznavanjem prostora nije ni mogao drugdje nego na Rim. Izvjesno je samo jedno – u pravu je Jacquetta Hawkes: „Najprije smo objasnili da su u neolitskim vremenima morali postojati putevi i staze što su prolazili po

grebenima gora i kroz doline, iako o njima praktično ne znamo ništa. ... O njihovom postojanju nema nikakvih svjedočanstava koje je do nas stiglo ... ali ne možemo sumnjati da su postojali.“ Jedan od njih zacijelo je Col de Clapier.

Poradi hrvatske obale i njene centralne uloge unutar šireg Sredozemlja, a spram ispravnosti postavljene teze o *trojanskoj eponimiji*, povodom izvršene rekonstrukcije Hanibalova pohoda na Rim tijekom Drugog punskog rata, REZIMIRAMO:

- već na samom početku studije, u knjizi *Ahilej u virovima Vrtoloma* (K01e), ubicirali smo primarni pravokutnik Troja – Troyes – Zaragoza – Cirenaika;
- ortogonala iz ninske Ljube vodi izravno u starofeničku *Uticu*, odnosno obližnju Kartagu, i dijeli ga na dva manja pravokutnika: prvi, Troja – Ljuba – *Utica* (Kartaga) – Cirenaika, te drugi, Ljuba – Troyes – Zaragoza – *Utica* (Kartaga);
- sjecište dijagonala prvog pravokutnika nalazi se na geografskoj širini Troie na obali Portugala, što je i paralela Picoa, te na geografskoj dužini Visočice (Piramida Sunca);
- dijagonala drugog pravokutnika od Kartage do Troyesa i pravac od Ljube do portugalske Troie, sijeku se na geografskoj širini zvijezde Caleano, a na geografskoj dužini rta Fer, točno na mjestu gdje se na njemu križaju paralela Sarimazi – Sao Vicente te ortogonala Monfalcone – *Lambaesis*;
- Troia u Italiji nalazi se na geografskoj dužini Ljube;
- Ljuba funkcionira kao polazište, bez nje nema *trojanske* eponimske matrice.

Očito se kartografski, pa i geografski, u *feničko-punskom* kontekstu ne može niti razmišljati bez hrvatske ili po duljini čitave jadranske obale. Time možemo tumačiti i dvije bitke koje Hanibal vodi na jadranskoj obali Italije. Uostalom, poslije bitke kod Kane makedonski kralj Filip V. stupa u *prekomorski savez* s Hanibalom, premda odbivši mu kao savezniku i poslati pojačanje. To će se konačno pokazati odlučujućim u daljnjem povijesnom Barcinom hodu – rezultirat će posljednjom bitkom Drugog punskog rata, „**Bitkom kod Zame**“, 202. pr. Kr.

Što to razotkriva Hanibalov poraz, koji je označio i kraj rata? Nije li to svjesnost izbora bojišta spram ishoda prethodnih bitaka? Čini se ipak kako da, ponajviše jer je u pitanju uporaba znanosti u vojne svrhe. Ako Hazdrubal s tolike udaljenosti, iz Španjolske, najavljuje *susret* sa svojim bratom na rijeci Metaur, mora da dobro poznaju apeninsku topografiju. Pa i ti *barbarski* Kelti, grčki *Keltoi*, rimski *Galli*, zajedno *Galatae* klasičnih pisaca, kad idu na Rim (oko 390. pr. Kr.) i pljačkaju ga, kasnije i Delfe (oko 279. pr. Kr.), ne idu valjda u nepoznato, nasumce. Očito nešto ne odgovara u metonimskoj praslici odgovornosti za povijest i nametnute povijesti naroda za njihovu odgovornost. Idemo provjeriti!

Hanibalov drugi brat Mago pokušao je izvršiti invaziju na obalu Ligurije, ali je ubijen. Preuzeli smo koordinate Zame 36°7' N 9°17' E. Meridijan te pozicije u smjeru sjevera nadilazi oznaku najvišeg vrha Sardinije, Gennargentu (1834 m), ali, gledajmo, ponovno u sustavu: oznakon vrha prolazi i paralela Troje te ortogonalna *Lambaesis* – Monfalcone. Na jugu Sardinije crtu obale siječe na mjestu prolaska pravca od Sabrathe do Troyesa. Potom se meridijan nastavlja u više navrata spominjanim, za plovidbu kardinalnim, prolazom Bonifacio između Sardinije i Korzike. Međutim, sjeverozapadno od Zaljeva Gabes, krajnjeg akvatorija istočnog bazena Sredozemnog mora, meridijan je usmjeren na jedan jedini planinski vrh u tuniskoj pustinji, visok 1163 m. Očito je ciljano odabran. Sad je jasnije, gotovo sva punska *razračunavanja* s prostorom u smjeru sjevera idu *preko leđa* Sardinije i Korzike. Meridijan dotiče sada i zapadnu okomitu obalu najsjevernijeg korzikanskog rta Corso, a potom obalu Italije siječe u Ligurskom moru između Genove i grada Chiavari (etrusćanska ili grčka naseobina, nekropola iz 8./7. st. pr. Kr.). Međutim, čovjek mora ostati *hladne glave* kad vidi i shvati da je to ujedno i mjesto kojim prolazi već opisani pravac od Skikde do „bitke kod Trebije“. Zar i **Zama je planirano odabrana** za konačan uspješan ishod? Uvjerimo se!

Njena geografska širina identična je paraleli toponima *Europa point*, najjužnijoj točki Gibraltara, tj. *Rock of Gibraltar* – jednog od dvaju *Herkulesovih stupova*, rimskog *Mons Calpe*, usuprot kojemu stoji *Mons Abyla* (Ceuta) ili danas Jebel Musa, *stup* na afričkoj strani prolaza. U staro doba markirali su granice *poznatog svijeta*, mit koji je potekao upravo od Feničana. U smjeru istoka pak paralela Zame tunisku istočnu obalu presijeca u Zaljevu Hamamet, ali ponovno ne bilo gdje već na mjestu prolaska nastavka dijagonale Troyes – Kartaga, sjeverno od mjesta Hergla (rim. *Horrea Caelia*, granični grad između povijesnih regija Byzacena i Zeugitana). U konačnici to je dijagonala što vodi u Zuwarah, luku kojom prolazi meridijan „bitke kod Trasimenskog jezera“.

Na istoku to je i paralela najjužnije točke Licijskog poluotoka kojom, opet, gle čuda, prolazi i *ljubačka* kružnica sa središtem na rtu Misurata. Na bliskoistočnoj obali, pak, paralela prolazi područjem Al Mine, polazišta *Kadmove osovine*, nositeljice čitavog sustava, kojim prolazi i *plejadska* kružnica. Međutim, valja vidjeti što tu znači nazočnost grada Antakije (36°12' N), u stara vremena poznatog kao *Antioch* (naseljen u 6. mileniju pr. Kr. – aktualni grad utemeljen 300. pr. Kr.), nekoć ravnopravnog današnjim metropolama Parisu i Londonu. Udaljen oko 40 km od obale grad nema luku, ali tu ulogu ostvaruje aktualni Cevrik, na geografskoj širini 36°7' N. Alternativno drevnoj luci Tripolija u Libanonu, El Mina, neki autori upravo Cevrik vide kao luku Al Mina iz koje Kadmo isplovjava u Grčku, potom će nastaviti u Ilirik. Dakle, na istoku ona, na zapadu sjeverni *Herkulesov stup*. Može li i hoće li ovo primorati povjesničare da u svoje teorije ugrade i ponešto od proročkog nužnog za igru na pobjedu?

Kad je pošao u dobrovoljno izgnanstvo, kako ne bi pao u ruke Rimljanima, Hanibala je ugostio kralj Antioh III. od Sirije. Sastaju se u Efezu kad mu Hanibal savjetuje da stvori blok svih helenskih i helenističkih državica protiv Rima. Nije poslušao, naravno, pa mu pred seleucidsko-rimskim sporazumom, koji je uključivao i njegovu predaju, utočište pruža kralj Pruzije I. od

Bitinije. Tu će popiti otrov, prema Plutarhu, izrekavši čuvenu rečenicu: „Završimo život koji je zadao toliko straha Rimljanima.“ Možda i jer u vojnoj strategiji geografskom znanju nije alternacije. Baš zanimljivo, je li baš sve zapisano unaprijed: Hanibal započinje rat 218. pr. Kr. – Pruzije I. umire 182. pr. Kr. – neki navode i Hanibal, premda nije pouzdano (183./182./181. pr. Kr.).

Danas se na svim vojnim akademijama izučava Hanibalova taktika. Pozicija Zame jasno ukazuje na sredozemnu kardinalnost geografskog objekta, pa ako je s tog motrišta odabrana ne znači da sama bitka nije mogla biti distancirana. Pozivom na Wikipediju, odigrala se na koordinatama 36°17' N 9°27' E, dakle, točno 10' sjevernije i točno 10' istočnije. Nevjerojatno je spoznati da je tada to meridijan Bastije, na polovici udaljenosti između meridijana Zame i meridijana „bitke kod Trebije“. Približna je to pak paralela Antakyje, premda ne mora značiti ništa. Kao što smo ovdje zanemarili prvu bitku kod Ticina. Ne mora baš sve biti poslušnički slijepo, ali treba biti dovoljno za uspjeh.

U doba formiranja ovakve matrice, unajmanje u feničkom dobu, a ako slijedimo metrologiju i mnogo ranije, u uvjetima *čistog* Mediterana, bez nacionalnosti, ali s narodima, geografski objekti su prevladavali nad gradovima.⁹ U ranoj keltskoj prošlosti, na primjer, dominantne su još bile *promontorije*, strmi rtovi ili čak klisure koje ulaze u more ili rijeke, a mogla je biti i istaknuta, velika uzvisina u nizini. Često se za neki smjer do odredišta koristio termin u modernom smislu preveden *en route* ili *via* što je upravo naglašavalo ulogu geografskih objekata, kod kardinalnih i njihovu moć, sve do mitološke (*Herkulesovi stupovi, Scila i Haribda, Keraunijska stijena...*). Takve situacije nalazimo na svim obalama Sredozemlja, pa stoga ne čudi da netko, trgujući, u mirnodopskom stanju dospije tako daleko poput Feničana i Grka, kojima je Britanija poznata već u 6. st. pr. Kr. Kartažanin Himilko tamo dolazi u 5. st. pr. Kr. a u sljedećem Grk Pitej iz Masalijske (Marseille).

Od Ahileja do Didone

Ortogonalna Ljuba – *Utica* odnosno Kartaga polazi okomito na *Kadmovu os* koja nosi cijeli sustav od Al Mine, preko Troje, Ljube i Troyesa, do Parisa. No spram vjetrova je to sjeveroistočni smjer vjetrova, koji odgovara buri. Stoga odgovara i stvarnosti plovidbenog puta pa ju slobodno možemo tretirati kao loksodromu ili rumb poznat u portulanskoj kartografiji. Ona, naime, nadilazi i mora i kopna pa je zanimljivo vidjeti što se zapravo događa na mjestima presijecanja crta obala. Da li ona tada vrši i funkciju poveznice morskog i kopnenog puta, tj. odgovara li luka na morskoj obali

⁹ N. Chadwick, pišući o Keltima, navodi kako *civitas* nije samo bila glavna jezgra stanovništva, ne samo grad, već čitav teritorij jednog naroda sa svojim stanovništvom, jedna federalna država, i svaki *civitas* je bio jedna samostalna jedinica. Sve ove veće skupine naroda imale su svoje ime, a često i svoja utvrđena središta, svoj *oppidum*, svoje plemensko središte, svoju „prijestolnicu“ i kraljeve. (50) Zato ponovno aktualiziramo nelogičnost kod Parisa, koji je prema N. Chadwick dobio ime kao prijestolnica naroda ili plemena Parisâ. To utoliko što se do dolaska Rimljana grad zove *Lutetia*. C·I·V·P·A·R („grad Parižana“) je najstariji rimski natpis pronađen na kamenom ulomku tek 309.-310. Od 451. postaje prijestolnicom Franačke države.

trasi nastavka kopnenog puta do druge onostrane obalne točke? Ako je naša teza ispravna, unatoč *slijepom*, praznom prostoru kojim loksodroma prolazi na zemljovidu *Sredozemno more* (K09e), tu bi se moralo nalaziti nešto topografski posve značajno. Provjerimo i to!

Loksodroma Ljuba – Kartaga Apeninski poluotok nadilazi na dvije obale: jadranskoj i tirenskoj. Jadransku talijansku obalu siječe sjeverozapadno od Pescara na geografskoj širini oko **42°40' N**, što je ušće rijeke Vomano (lat. *Vomanus*) i područje aktualnog grada Atrija (**42°35' N**), 10 km udaljenog od obale. Nekoć *Adria* (*Atria*, *Hadria* ili *Hatria*) bila je dijelom starog *Picenuma*, utemeljena po Grcima, kolonistima iz Egeje (*Aegina*), otoka u Saronskom zaljevu na kojem pronađena minojska keramika kontekstualizira 20. st. pr. Kr.¹⁰ Kasnije je *Adria* obnovljena po Dioniziju Sirakuškom (4. st. pr. Kr.). Prve određene povijesne obavijesti o *Adriji* s uspostavom rimske kolonije postoje oko 282. pr. Kr. Nakon toga imamo izvanrednu vijest: u ranom dijelu Drugog punskog rata (217. pr. Kr.) njezin je teritorij opustošio Hanibal, ali bez obzira na tu nesreću *Adria* je bila jedna od 18 latinskih kolonija, od 209. pr. Kr. vjerni pobočnik Rima (*Colonia Aelia Hadria*), spremna na davanja i ljudstva i novca. Stoga se tu zacijelo mogao odvijati frekventan i unosan prekojadranski tijek. Prvi nalazi naseljenosti lokalizirani su tu već od 1200. pr. Kr. pa ono što je za našu tezu nemjerljivo glasi: neki povjesničari tvrde da su grad osnovali Iliri u 11. st. pr. Kr. Drže da je grad Atri dobio ime po ilirskom bogu Hatranusu (Hatrani). Antički naziv također je opisan kao izvor iz kojeg je Jadransko more dobilo ime. Drugi tvrde da je more imenovano po *Adriji* etrurskoj u regiji Veneto, u ušću Poa.

Dakle, ortogonalna Ljuba – Utica (Kartaga) presijeca jadransku obalu Italije na području grčke kolonije *Adria*, tirensku pak obalu na rtu Circeo, po legendi obitavalištu Homerove čarobnice Kirke. Je li to konačna poveznica svih naših tvrdnji kad je u pitanju hrvatska istina? Sve kazuje u prilog hrvatskoj obali daleko ranije nego li su službeno krenule grčke kolonije. Da nije tako, ni Hanibalov marš i *trojanska* eponimska matrica ne bi se ustrojili u stopostotno preklapanje. Zanimljivo je da se, pod Atrijem, na samoj crti jadranske obale smjestio aktualni gradić Pineto, poznat kao jedan od „Sedam Sestara“, „sedam jadranskih plaža-naselja“ provincije Teramo. No što je tu s *plejadskim* kontekstom? Kako je *Adria* bila udaljena od obale, ostatci njene luke, koju je koristio rimski grad, danas leže ispred Torre di Cerrano. Ova je točka definitivno dio neke drevne antičke topografske matrice. Preostaje samo vidjeti što kaže mitologija: Aegina je bila kći riječnog boga Asopusa i nimfe Metope. Geografski pak Aegina je bila okupljalište Mirmidonaca kojima je kasnije u Trojanskom ratu zapovijedao Ahilej. Eto! Čitavi smo ciklus i započeli s Ljubom i knjigom *Ahilej u virovima Vrtoloma*. Geometrijski, mjerilo se od rta do rta, od vrha do vrha, ušća do ušća, zato postoje morske, planinske i riječno-jezerske nimfe. Njihovo rodoslovno stablo raslo je i granalo se kako se prostorno umnožavahu varijable. Umjesto matrice dobili smo mitologije, namjesto stvarnih rijeka imamo mitološke likove. I Eneja nakon pada Troje luta i

¹⁰ **BITNO:** na krajnjem istoku otoka nalaze se ostatci svetišta posvećenog božici Aphaia ili Afea. Kult je nastao još u 14. st. pr. Kr. kao lokalno božanstvo povezano s plodnošću i poljoprivrednim ciklusom. U grčkom svijetu obožavana je gotovo isključivo na tom jednom mjestu. Svetište je podignuto u 5. st. pr. Kr. na temeljima razorenog hrama prethodne kulture na numerički i položajno zagonetnoj geografskoj dužini 23°32' E. Ujedno je to, naime, i meridijan pozicije *Bolbe* (23°31' E) – središta *plejadske* kružnice i točke *zlatnog reza*!!!

plovi Mediteranom pet godina. Po Vergiliju, susret s utemeljiteljicom Kartage, moćnom kraljicom Elissom (grčka verzija feničke Elishat?) ili Didonom (*dido*, fenička riječ za „lutalicu“?) stajat će ih punskih ratova i uništenja grada.

Vraćamo se zato na *Aeginu*. Prema Herodotu bila je kolonija grčkog *Epidaurusa*. Pogledamo li povijest Cavtata (*Epidaurum*), eto nas već u kolonijalno grčko doba. Geografska širina Cavtata je **42°35' N**, spram *Adrije* – čisti smjer E – W. Tako su dakle funkcionirala grčka *proročišta* koja su upravljala kolonizacijama (Delfi – Pitija). Idemo u samu srž problema: *Epidaurus* je osnovao *Aeginu*; *Aegina* je utemeljila *Adriju*; na suprotnoj obali, na jednakoj geografskoj širini, osnovan je *Epidaurum* (Cavtat) Krug se u potpunosti zatvara! Ali tu je Dubrovnik, ima geografsku širinu **42°40' N**, kao i ušće rijeke Vomanio. Tu gdje pravac Ljuba – Kartaga presijeca crtu talijanske jadranske obale, u poziciji Dubrovnika to isto čini dijagonala *pariškog* pravokutnika od točke P do središta *iberijske* kružnice, te pravac od zvijezde Sterope do polazišta *plejadske* simetrale južno od zvijezde Alcyone. Vjerujem, **razotkrili smo sustav. Loksodrome, dakle, nisu imaginarne u svojim itinerarima, u punoj realnosti zrcale sjaj i bijedu trgovačkih puteva, njihove smjerove i njihovu prohodnost. Realnost trojanske eponimije sve kazuje!**

Prirodno meridijansko uporište Ljube, rt Misurata na libijskoj obali, morfološka je aluzija na *petu* Ahileja. Pogledamo li na rt kako teče Nil, u smjeru Donjeg Egipta, doista tako i izgleda. Istodobno, geosudbina Ljube je Kartaga. Možemo samo žaliti nad tolikim propuštenim stoljećima i milenijima. Obale kojoj je neporeciva istina čitavi sredozemni svijet. Jer, **kako „s prastarim jezikom u vjeri“** (R. Katičić), **i stari su nam putevi najviše tragova ostavili u prostoru**. Bili su neodvojivo vezani za nj, a u samoj je naravi prostora da se, izim kataklizmički, ne može naglo mijenjati i stoga izvjesno čuva starinu. Na okomici ocrtavali su susljednost, različitost i kontinuitet prostornih predodžaba koje su u tijeku tisućljeća izražavale dubok uvid u povijest naroda.

Kolovoza 2014.